

Marinka Svetina

SPOMINSKA SOBA ELE PEROCI

Skoraj taka je hiša v Žolgerjevi ulici v Ljubljani, kot jo je pisateljica Ela Peroci opisala v svoji pravljici *Stara hiša št. 3*. Je prva v nizu družinskih hiš – ali zadnja, s katere strani pač pridete v ulico – in na njej ni številka 3, ampak 8. Je pa prav gotovo najprisrčnejša, saj ima vrt, na katerem so se pod brezo igrali otroci, domači in sosedovi, in ji prinašali pravljice. Pravljice, ki so se bile tu rodile in poletele po vsem svetu, so se prvič, odkar so odšle križemsvet, tu spet našle.

V hiši, kjer je pisateljica Ela Peroci preživela skoraj štiri desetletja, je njen soprog Milan Peroci namreč uredil Elino spominsko sobo.

Vstopiti v to sobo pomeni vstopiti v svet pravljič. Z vitrin nas pozdravljajo *Muca copatarica*, *Modri zajec*, *Moj dežnik je lahko balon*, *Hišica iz kock* in vse druge pravljice, 317 jih je po številu, ob katerih so rasle številne generacije otrok doma in po svetu in so jih za svoje sprejeli tudi otroci našega časa.

Milan Peroci je že ob koncu leta 2000 začel pripravljati sobo, v kateri bi bilo lepo razporejeno vse, kar je Ela Peroci napisala. Spodbudo je dobil v nekem medicinskem sestavku, v katerem je bilo zapisano, da se bolnikom s parkinsonovo boleznijo zdravstveno stanje lahko poboljša, če dobijo kako močno vzpodbudo. Ko je bila Ela Peroci potem v domu sta-

rejših občanov na Koleziji, je s pravniško natančnostjo začel zbirati vse njene knjige, tudi tiste, ki so izhajale v tujini, da bi ji ob vikendih, ko bi se vračala domov, pokazal sobo in jo razveselil: »Poglej, vse to je tvoje delo, poglej, koliko si napisala!«

Ni ji bilo dano, da bi se vrnila v svoj dom in to videla, umrla je novembra 2001. Po njeni smrti pa je misel o spominski sobi začela dobivati tako podobo, kakršna je zdaj na ogled. V vitrinah so zbrane vse izdaje njenih knjig, tudi tiste, ki so izšle v tujini. Tako se ob poznanih ilustracijah slovenskih naslovnih nizajo slikanice v hrvaščini, srbsščini, albanščini, češčini, makedonščini, slovaščini, madžarščini, italijanščini, nemščini, poljščini, francoščini, ruščini, finščini in esperantu, tudi v kitajščini; te dni se je tujim slikanicam pridružila še litvanska.

Milan Peroci zaključuje tudi obširno biografijo in bibliografijo, ki jo bo obogatil z odlomki iz korespondence, odzivi na njene nastope na bralnih značkah in spominskimi zapisi njenih pisateljskih sopotnikov ter številnimi fotografijami.

Poleg knjig so razstavljena tudi priznanja, še posebno lepo pa je Milan Peroci iz družinskega albuma izbral fotografije, katerih avtor je sam in kjer je pisateljica v družbi tistih, ki jih je imela najraje.

Obiskovalci so v spominsko knjigo zapisali lepe misli o svojem odnosu do pisateljice in o doživljanju njenih del, kar ni čudno, saj spominska soba diha milino njenih pravljič in mir, poznane ilustracije pa prinašajo spomine na doživetja ob teh knjigah.

Maca Jogan je zapisala: »Ela je znala v svoje dlani zajeti ne le en svet in eno življenje, temveč množico svetov. Za ta njen dar ji bom večno hvaležna in vnukoma in vnukinji bom pomagala rasti in zoreti skupaj z Muco in vsemi dragocnimi sporočili v drugih delih.«

Rezka Denžič, soseda Perocijevih – o njej mi je Ela velikokrat pripovedovala, kako jo občuduje in jo ima rada – pa je v spominsko knjigo zapisala:

*»Bila si naša dobra soseda,
prijetno zvenela je tvoja beseda.
Veliko, veliko si napisala,
vse, kar si mogla, od sebe si dala.
Vsak, ki to sobo le bežno pogleda,
naj se zamisli in se zaveda:
ta roka, zdaj mrtva, ki to je pisala,
v kulturi slovenski bo živa ostala.
In naši zanamci bodo dejali:
»Predniki naši so dobro sejali.«
Naj seme sejano še obrodi
mnogo takih, kot bila si ti.«*

Ob nastajanju te spominske sobe in spominjanju na leta, ko se je poznanstvo poglobilo v dolgoletno prijateljevanje, pa je nastal tudi ta moj zapis:

Mavrica medsebojne podaritve

Še danes se vidim, s kakšno tremo sem tistega pomladnega dopoldneva pri radijskem vratarju poklicala pisateljico Elo Peroci. Prišla sem k njej na pogovor o njenem delu, za katerega sva se bili dogovorili. Bila sem absolventka na ljubljanski slavistiki in pisati sem morala o delih Ele Peroci, Branke Jurca in Kristine Brenkove. Vse, kar so napisale,

sem prebrala, in vse, kar je bilo o njih napisanega, sem vedela. Vendar pa je prvo srečanje, stisk rok, pogled, vedno vznemirjujoč. Bila sem polna pričakovanja, kakšna je dama, ki zna tako ljubeče in preprosto otroku reči: »Najbolj nereden si, a si najmlajši in bi se nemara res prehladil, če bi hodil bos,« mu je rekla in mu prinesla copatke.« (*Muca copatarica*)

Razmišljam, kako bi se Ela spomnila tega najinega prvega srečanja, a moj spomin nanj je še danes živ. Radijska avla, v kateri sva sedeli ob klubski mizici, je še danes enaka, utrip, v katerem diha to preddverje, je še vedno enak, le koraki, ki se vsak dan vzpenjajo po stopnišču, so drugi. Tisto dopoldne si niti v sanjah ne bi mogla zamisliti, da bova tod hodili v skupnem koraku in da si bova delili prostor v isti sobi in se dan za dnevno gledali čez mizo, se pogovarjali o službenih in domačih zadevah in skupaj snovali radijske oddaje za otroke. Dan za dnem deset let, do njene upokojitve leta 1978.

Segli sva si v roko in še v živo sem se ji predstavila: Marinka Petrič.

»O, pri nas doma pa se je reklo pri Petriču, čeprav smo se pisali Hrga,« mi je pomagala prebiti težavni začetek pogovora, v katerem sem se znašla. Znala je namreč tako tenkočutno opazovati, da je videla ali pa zaslutila človekovo stisko, sicer ne bi mogla napisati tako milih pravljič, vendar tega takrat še nisem vedela. Nerodna kot sem bila, sem pogovor vendarle speljala tako, da se mi je odprl nov pogled v njeno delo. Med pogovorom in še posebno ob koncu najinega srečanja, ko me je spraševala o študiju, me je prešinila misel, kako sem si mogla ustvariti podobo vzvišene in nedosegljive pisateljice, ki v svojih višinah čara otrokom podobo sveta in življenja tako, da jih potolaži, objame, pomiri in razveseli, ko pa je pred mano ljubezniva gospa, ki stoji sredi življenja in bi mi bila lahko mama, malce zadržana, da mi na ta način pušča svobodno voljo, da o njej in

njenem delu samostojno razmišljam. Ko sem odhajala, sem bila zaradi te dvojnosti doživljanja kar malo zmedena in razočarana nad sabo, da si iz pisateljičinih del nisem znala ustvariti njene prave podobe. Takrat nisem vedela, da bom za to še imela dovolj časa.

Dve leti po tem prvem srečanju se je začelo najino več kot tri desetletja trajajoče druženje, ki je preraslo v prijateljevanje.

Ela je znala biti zelo pozorna do so-delavcev, prijateljev, znancev. Radijska redakcija, danes se imenuje izobraževalni program, v tistih davnih letih pa je bila to redakcija za otroški in mladinski program (sem so spadale tudi radijske šole za nižjo, srednjo in višjo stopnjo – Ela je pripravljala oddaje za najmlajše), je bila v letih, ko jo je Ela plemenitila s svojim delom in milino, prijeten prostor za delo in druženje. Kadar je vedela, da je pred nami naporen dan, se je sredi miz, obloženih s papirji, magnetofonskimi trakovi in nerodnimi nagrami (terenskimi magnetofoni) pojavil krožnik vabljivih češenj, jabolk ali hrušk, suhih fig, kakršen je bil pač letni čas, ali čokoladni bomboni, o pustu krofi, za novo leto je na mizo vsakemu postavila drobno darilce – na smrekovo vejico izpred domače hiše je obesila bonbon in priložila drobno voščilce. Praznovali smo rojstne dneve in pričakovali, kdaj bomo nazdravili novorojenčkom.

Kadar je izšla kaka njena nova pravljica, nas je razveselila s prvimi izvodi, ki so še imeli vonj po tiskarni. Njene pravljice smo doma radi brali in pripovedovala sem ji, kako mi je naš mali šolar, ki bi že rad hodil v pravo šolo, narekoval pravljico, da bo zapisana s pisalnim strojem in bo zato tako lepa, kot so njene. Bila je ganjena in čez nekaj dni mi je prinesla pismo, v njem pa na pisalnem listu natipkano pravljico *Ko so otroci*. Pod njo je lastnoročno dopisala, da je to pravljica za Petra.

Ko sem ob njeni smrti v *Delu* zagledala osmrtnico Mladinske knjige, sem onemela. Na njej je bil namreč verz iz sinove pesniške zbirke: »In narišeš mavrico. Od enega roba lista do drugega konca neba.« (Peter Svetina) Tako se je sklenil krog medsebojne podaritve.

Ela je veliko hodila po šolah, kamor so jo vabili na podelitve bralnih značk. Rada je bila med šolarji, čeprav je rekla, da se v družbi svojih pisateljih kolegov počuti tako majhno in nezatno s svojimi pravljicami. Na teh srečanjih se ji je zgodilo marsikaj zanimivega in nenavadnega, tudi smešnega. Na eni izmed šol je ob prihodu v razred otroku ušel presenečen vzklík: »Joj, ti pisatelji so pa živi!« Tej otroški ugotovitvi se je prisrčno nasmejala, kadarkoli smo jo spomnili nanjo.

Zgodilo pa se ji je tudi, da jo je eden izmed otrok prosil, naj pove pravljico o zajčku. In začela je nastajati pravljica *Modri zajec*. Iz knjižnice je prinesla celo vrsto knjig o živalih in listki so bili vanje zatakneni povsod, kje je bilo kaj o zajcih. »Če bo kdo med vami našel še kakšnega zajca, se mu priporočam,« nas je prosila. Kup knjig se je na njeni pisalni mizi nižal in višal, kakor je nanese – knjige je odnašala tudi domov in spet nazaj. »Našla sem snežnega zajca,« je neko dopoldne veselo pogledala čez mizo k meni in zaslutila sem, da je našla zajčka, ki ga bo posvojila in ubesedila tako, da bo postal last vseh otrok. Tako je v njej pravljica dozorevala.

Vse pravljice je napisala vedno najprej na roko. Velikokrat je pisala ponoči. Ko sta njeni deklici odraščali, mi je pripovedovala, je čas za pisanje našla šele pozno zvečer, ko se je vse okrog nje umirilo. Stisnila se je v kuhinjski kot in se zvila na stol tako, da je pisala na kolenih. Skrbno je pretehtala vsak stavek, vsako misel, besede so morale lepo zveneti. Tako skrbna v izbiri besed je bila tudi pri čisto vsakdanjih stvareh, kot so bile na primer napovedi k oddajam, ki so šle v

program. Napisano je pretipkala in kar je nastalo, je navadno prinesla v redakcijo. »Boš prebrala?« mi je ponudila rokopis čez mizo. Tako sem prebrala tudi *Modrega zajca*.

Ko mi je tako nekoč ponudila v branje pravljico *Fantek in punčka*, sem bila ob prebranjem kar v zadregi. Tako drugačna od vseh prejšnjih je bila. Dotaknila se me je velika samota, ki veje iz pravljice, slutnja hudega. »Bodo otroci to razumeli?« sem jo vprašala. Pogovarjali sva se o pravljici in pripovedovala je, kako jo je morala napisati. Bila je v njej in morala je na dan. Dogovorili sva se, da jo prirejemo za radio, uvrstiva v program. In sva jo. Potem pa je dolgo čakala na natis in zdelo se je, da so si podobna vprašanja postavljali tudi uredniki v založbi. Pa še ena zadrega je botrovala temu izidu. Neznansko si je namreč želela, da bi knjigo ilustrirala njena hčerka, slikarka Anka Peroci Luger, ki je študirala na Dunaju in tam tudi živi. Ta želja se ji je izpolnila in slikanica, ki mi jo je podarila in se vanjo podpisala, mi je še posebno ljuba, saj njen rokopis razodeva, koliko volje je morala zbrati, da je zaradi bolezni, ki ji je ugašala sposobnost pisanja, vseeno napisala: »Ljubi Marinki v spomin. Ela 5. 11. 98«

Vezi, ki so naju vezale, so ostale trdne tudi v času bolezni. Na obiskih doma in v njeni delovni sobi, med fotografijami vnukov in vnukinje, slikami svoje hčere in risbami otrok, ki so risali njene pravljice, med knjigami in drobnimi spomin-

ki, ob pisalni mizi, kjer je bil vedno tudi najnovejši *Ciciban*, ob oknih, polnih rož (Milan ima zlate roke, vse rože mu uspevajo, je vedno občudujoče povedala), so oživljali spomini na čas, ki je bil ploden in bogat. Na sprehodu po domačem vrtu in bližnji okolici so oživeli spomini na njene in sosedove otroke, ki so se igrali, in kar je vse našlo ubeseditev v pravljicah.

Zadnji dve pravljici, ki sta se ji porodili, je povedala na sprehodu v rehabilitacijskem centru Soča v Ljubljani. Bili sta izdelani tako natančno, kot bi ju prebrala. Pisati pa takrat ni več mogla. Ostale so ji samo izgovorjene besede, črke pa so se od nje poslovile. Zato sem ju namesto nje zapisala in sta priloženi spremni besedi v zbirki *Povestice tik - tak*.

Ko sem se vrnila z enega izmed obiskov v domu na Koleziji, sem poiskala njeno pesem, iz katere je spregovorila:

*Čas mineva
v minevanju odhajam,
trenutek za trenutkom,
in nosim s seboj ljubo uro
z domače omare –
pustim jo na travniku,
naj zapojejo ptice njen napev,
ki je domačnost
in mir
in slovo.*

Zdaj Ela v našem domu živi na drugačen način. Z vnuki prebiramo njene pravljice. Toliko jih je napisala, da si je vsak lahko izbral svoje najljubše.